

॥ तैत्तिरीय आरण्यकम् ॥

॥ षष्ठः प्रश्नः ॥

ॐ सन्त्वा॑ सिञ्चामि॒ यजुषा॑ प्र॒जामायु॑र्धनं च॥ ॐ शान्तिः॒
शान्तिः॒ शान्तिः॑॥

प॒रेयु॒वा॑सं प्र॒वतो॑ म॒हीरनु॑ बहु॒भ्यः प॒न्था॑मनपस्पशानम्।
वै॒व॒स्व॒त॑स॒ स॒ङ्ग॒म॒नं॒ जना॑नां य॒म॑स॒ राजा॑न॒स॒ ह॒विषा॑ दुवस्यत।
इ॒दं त्वा॒ वस्त्रं॑ प्रथ॒म॒न्वा॒ग॒न्नपै॑तदू॒ह॒ यदि॑हाबि॒भः पु॒रा। इ॒ष्टा॒पूर्त॑मनु
सम्प॑श्य दक्षि॒णां यथा॑ ते द॒त्तं बहु॑धा विब॒न्धुषु॑। इ॒मौ यु॑नज्मि ते
व॒ह्नी अ॑सु॒नी॒थाय॑ वोढ॒वे॑। या॒भ्यां य॒मस्य॑ सा॒दन॑स॒ सु॒कृतां॑ चापि
गच्छ॑तात्। पू॒षा त्वे॑तश्च॒याव॑यतु प्रवि॒द्वान॑नष्टपशु॒र्भुवन॑स्य गो॒पाः। स
त्वै॒तेभ्यः॑ परि॒द॒दात्पि॑तृ॒भ्योऽग्नि॑र्दे॒वेभ्यः॑ सु॒वि॒द॒त्रेभ्यः॑। पू॒षेमा॑ आशा
अनु॑वेद॒ सर्वाः॑ सो अ॒स्मा॑स॒ अभ॑यतमेन नेषत्। स्व॒स्ति॒दा अघृ॑णिः
सर्व॑वी॒रोऽप्र॑युच्छन्पु॒र ए॑तु प्रवि॒द्वान्॑॥१॥

आयु॑र्वि॒श्वायुः॑ परि॒पा॑सति त्वा पू॒षा त्वा॑ पातु प्रप॑थे पु॒रस्ता॑त्।
यत्राऽऽस॑ते सु॒कृतो॒ यत्र॒ ते य॒युस्तत्र॑ त्वा दे॒वः स॑वि॒ता द॑धातु।
भुवन॑स्य पत इ॒द॑स॒ ह॒विः। अ॒ग्नये॑ रयि॒मते॒ स्वाहा॑। पु॒रुष॑स्य
सया॑व॒र्यपे॑द॒घानि॑ मृज्महे। यथा॑ नो अत्र॒ नाप॑रः पु॒रा ज॒रस॑ आय॑ति।
पु॒रुष॑स्य सया॑वरि॒ वि ते॑ प्रा॒णम॑सि स्रसम्। शरी॑रेण म॒हीमिहि॑

स्वधयेहिं पितृनुपं प्रजयाऽऽस्मानिहावह। मैवं मा३ स्ता प्रियेऽहं
देवी सती पितृलोकं यदैषि। विश्ववारा नभसा संव्ययन्त्युभौ नो
लोकौ पयसाऽभ्याववृथस्व॥२॥

इयं नारी पतिलोकं वृणाना निपद्यत उप त्वा मर्त्य
प्रेतम्। विश्वं पुराणमनु पालयन्ती तस्यै प्रजां द्रविणं चेह धेहि।
उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकमितासुमेतमुपशेष एहि। हस्तग्राभस्य
दिधिषोस्त्वमेतत्पत्युर्जनित्वमभि सम्भूवा सुवर्ण३ हस्तादाददाना
मृतस्य श्रियै ब्रह्मणे तेजसे बलाय। अत्रैव त्वमिह वय३ सुशेवा
विश्वाः स्पृधौ अभिमातीर्जयेम। धनुरहस्तादाददाना मृतस्य
श्रियै क्षत्रायौजसे बलाय। अत्रैव त्वमिह वय३ सुशेवा विश्वाः
स्पृधौ अभिमातीर्जयेम। मणि३ हस्तादाददाना मृतस्य श्रियै
विशे पुष्ट्यै बलाय। अत्रैव त्वमिह वय३ सुशेवा विश्वाः स्पृधौ
अभिमातीर्जयेम॥३॥

इममग्ने चमसं मा विजीह्वरः प्रियो देवानामुत सोम्यानाम्।
एष यश्चमसो देवपानस्तस्मिन्देवा अमृता मादयन्ताम्। अग्नेर्वर्म
परि गोभिर्व्ययस्व सं प्रोर्णुष्व मेदसा पीवसा च। नेत्वा
धृष्णुरहरसा जर्हृषाणो दधद्विधक्ष्यन्पर्यङ्क्ष्यातै। मैनमग्ने विदहो
माऽभिशांचो माऽस्य त्वचं चिक्षिपो मा शरीरम्। यदा शृतं
कुरवो जातवेदोऽथैमेनं प्रहिणुतात्पितृभ्यः। शृतं यदा कुरसिं
जातवेदोऽथैमेनं परिदत्तात्पितृभ्यः। यदा गच्छात्यसुनीतिमेतामथा

दे॒वानां॑ व॒शनी॑र्भ॒वाति॑ । सूर्यं॑ ते चक्षु॑र्गच्छ॒तु वा॒तमा॒त्मा द्यां च॑ गच्छ॒
 पृथि॒वीं च॑ ध॒र्मणा॑ । अ॒पो वा॑ गच्छ॒ यदि॑ तत्र॑ ते ह॒ितमोष॑धीषु
 प्र॒ति॒ति॒ष्ठा शरी॑रैः । अ॒जो भा॒गस्तप॑सा॒ तं तप॑स्व॒ तं ते॑ शो॒चिस्त॑पतु
 तं ते॑ अ॒र्चिः । यास्ते॑ शि॒वास्त॒नुवो॑ जा॒तवे॒दस्ताभि॑र्वहेम॑ सु॒कृतां॑
 यत्र॑ लो॒काः । अ॒यं वै त्वम॑स्मा॒दधि॑ त्वमे॒तदयं॑ वै तद॑स्य॒ योनि॑रसि ।
 वैश्वान॑रः पु॒त्रः पि॒त्रे लो॒ककृ॑ञ्जा॒तवे॒दो वहे॑म॑ सु॒कृतां॑ यत्र॑
 लो॒काः ॥ ४ ॥

विद्वानभ्याववृथ्वाभिमांतीर्जयेम॒ शरी॑रैश्च॒त्वारि॑ च॥ [१]

य ए॒तस्य॑ प॒थो गो॒प्तार॒स्तेभ्यः॑ स्वाहा॒ य ए॒तस्य॑ प॒थो
 र॒क्षितार॒स्तेभ्यः॑ स्वाहा॒ य ए॒तस्य॑ प॒थोभि॑र॒क्षितार॒स्तेभ्यः॑ स्वाहा॒
 ऽऽख्या॒त्रे स्वाहा॑ ऽपा॒ख्या॒त्रे स्वाहा॑ ऽभिलाल॑पते॒ स्वाहा॑ ऽप॒लाल॑पते॒
 स्वाहा॑ ऽग्नये॑ कर्म॒कृते॑ स्वाहा॒ यम॑त्र॒ नाधी॑मस्तस्मै॒ स्वाहा॑ ।
 यस्तं॑ इ॒ध्मं ज॒भर॑त्सिष्वि॒दानो॑ मूर्धा॒नं वा॒त तप॑ते त्वा॒या । दि॒वो
 वि॒श्वस्मा॑त्सीम॒घाय॑त उ॒रुष्यः॑ । अ॒स्मात्त्वमधि॑ जा॒तोऽसि॑ त्वद॒यं
 जा॑यतां पुनः॑ । अ॒ग्नये॑ वैश्वान॒राय॑ सुव॒र्गाय॑ लो॒काय॑ स्वाहा॑ ॥ ५ ॥

य ए॒तस्य॑ त्वत्पञ्च॑ ॥ [२]

प्र के॒तुना॑ बृ॒हता॑ भा॒त्यग्नि॒रावि॑र्वि॒श्वानि॑ वृष॒भो रौर॑वीति ।
 दि॒वश्चि॑दन्ता॒दुप॑ मा॒मुदा॑न॒डुपा॑मुप॒स्थे म॒हिषो॑ व॒वर्ध॑ । इ॒दं त॒ एकं॑
 प॒र उ॑त॒ एकं॑ तृतीये॒न ज्यो॑ति॒षा संवि॑शस्व । सं॒वेश॑नस्त॒नुवै
 चारु॑रेधि प्रि॒यो दे॒वानां॑ प॒रमे॑ स॒धस्थे॑ । नाकै॑ सु॒पर्ण॑मुप॒ यत्पत॑न्त॑

हृदा वेनन्तो अभ्यचक्षत त्वा। हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य
 योनौ शकुनं भुरण्युम्। अतिद्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शबलौ
 साधुना पथा। अथा पितृन्धुसुविदत्राः अपीहि यमेन ये संधमादं
 मदन्ति। यौ ते श्वानौ यमरक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षी नृचक्षसा।
 ताभ्याः राजन्परि देह्येनः स्वस्ति चास्मा अनमीवं च धेहि॥६॥

उरुणसावसुतृपावुलुम्बलौ यमस्य दूतौ चरतो वशाः
 अनु। तावस्मभ्यं दृशये सूर्याय पुनर्दत्ता वसुमधेह भद्रम्।
 सोम एकैभ्यः पवते घृतमेक उपासते। येभ्यो मधु प्रधावति
 ताः श्विदेवापि गच्छतात्। ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरांसो ये
 तनुत्यजः। ये वा सहस्रदक्षिणास्ताः श्विदेवापि गच्छतात्। तपसा
 ये अनाधृष्यास्तपसा ये सुवर्गताः। तपो ये चक्रिरे महत्ताः श्विदेवापि
 गच्छतात्। अशमन्वती रेवतीः सः रभध्वमुत्तिष्ठत प्रतरता सखायः।
 अत्रा जहाम ये असन्नशेवाः शिवान् वयमभि वाजानुत्तरेम॥७॥

यद्वै देवस्य सवितुः पवित्रः सहस्रधारं विततमन्तरिक्षे।
 येनापुनादिन्द्रमनार्तमार्त्यं तेनाहं माः सर्वतनुं पुनामि।
 या राष्ट्रात्पन्नादपु यन्ति शाखा अभिमृता नृपतिमिच्छमानाः।
 धातुस्ताः सर्वाः पवनेन पूताः प्रजयास्मान्नय्या वर्चसा सः सृजाथ।
 उद्वयं तमसस्परि पश्यन्तो ज्योतिरुत्तरम्। देवं देवत्रा सूर्यमगन्म
 ज्योतिरुत्तमम्। धाता पुनातु सविता पुनातु। अग्नेस्तेजसा सूर्यस्य

वर्चसा॥८॥

धेह्युत्तरेमाष्टौ च॥

[३]

यन्ते अग्निममन्थाम वृषभायेव पक्तवे। इमन्तः शमयामसि
क्षीरेण चोदकेन च। यन्त्वमग्ने समदहस्त्वमु निर्वापया पुनः।
क्याम्बूरत्र जायतां पाकदूर्वा व्यल्कशा। शीतिके शीतिकावति
ह्लादुके ह्लादुकावति। मण्डूक्या सुसङ्गमयेमः स्वग्निः शमय। शं
ते धन्वन्या आपः शमु ते सन्त्वनूक्याः। शं ते समुद्रिया आपः
शमु ते सन्तु वर्ष्याः। शं ते स्रवन्तीस्तनुवे शमु ते सन्तु कूप्याः।
शन्ते नीहारो वर्षतु शमु पृष्ठाऽवशीयताम्॥९॥

अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधाभिः।
आयुर्वसान् उप यातु शेषः सङ्गच्छतां तनुवां जातवेदः। सङ्गच्छस्व
पितृभिः सः स्वधाभिः समिष्टापूतेन परमे व्योमन्। यत्र भूम्यै
वृणसे तत्र गच्छ तत्र त्वा देवः संविता दधातु। यत्ते कृष्णः
शकुन आतुतोद पिपीलः सर्प उत वा श्वापदः। अग्निष्टद्विश्वादनृणं
कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणमाविवेश। उत्तिष्ठातस्तनुवः सम्भरस्व
मेह गात्रमवहा मा शरीरम्। यत्र भूम्यै वृणसे तत्र गच्छ तत्र
त्वा देवः संविता दधातु। इदं त एकं पर ऊत एकं तृतीयै न
ज्योतिषा संविशस्व। संवेशनस्तनुवै चारुरेधि प्रियो देवानां परमे
सधस्थे। उत्तिष्ठ प्रेहि प्रद्रवौकः कृणुष्व परमे व्योमन्। यमेन

त्वं यम्यां संविदानोत्तमं नाकमधि रोहेमम्। अश्मन्वती रेवतीर्यद्वै
 देवस्य सवितुः पवित्रं या राष्ट्रात्पन्नादुद्वयं तमसस्परि धाता पुनातु।
 अस्मात्त्वमधि जातोऽस्ययं त्वदधिजायताम्। अग्र्ये वैश्वानराय
 सुवर्गाय लोकाय स्वाहा॥१०॥

अवशीयता५ सुधस्थे पञ्च च॥

[४]

आयातु देवः सुमनाभिरूतिभिर्यमो हवेह प्रयताभिरक्ता।
 आसीदता५ सुप्रयतेह बरहिष्यूर्जाय जात्यै मम शत्रुहत्यै। यमे
 इव यतमाने यदैतं प्रवाग्भरन्मानुषा देवयन्तः। आसीदतः५ स्वमुं
 लोकं विदाने स्वासुस्थे भवतुमिन्दवे नः। यमाय सोम५ सुनुत
 यमाय जुहुता हविः। यम५ हं यज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरङ्कृतः।
 यमाय घृतवद्धविर्जुहोत प्र च तिष्ठत। स नो देवेष्वायमदीर्घमायुः
 प्र जीवसै। यमाय मधुमत्तम५ राज्ञे हव्यं जुहोतन। इदं नम
 ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वभ्यः पथिकृद्भ्यः॥११॥

योऽस्य कौष्ठ्य जगत्ः पार्थिवस्यैकं इद्वशी। यमं भङ्गुश्रवो
 गाय यो राजानपरोध्यः। यमङ्गाय भङ्गुश्रवो यो राजानपरोध्यः।
 येनाऽऽपो नद्यो धन्वानि येन द्यौः पृथिवी दृढा। हिरण्यकक्ष्यान्
 सुधुरान् हिरण्याक्षानयः शफान्। अश्वाननश्यतो दानं यमो
 राजाऽभि तिष्ठति। यमो दाधार पृथिवीं यमो विश्वमिदं जगत्।
 यमाय सर्वमित्रस्थे यत्प्राणद्वायुरक्षितम्। यथा पञ्च यथा षड्यथा
 पञ्च दशर्षयः। यमं यो विद्यात्स ब्रूयाद्यथैक ऋषिर्विजानते॥१२॥

त्रिकंद्रुकेभिः पतति षडुर्वीरकमिद्धहत्। गायत्री त्रिष्टुच्छन्दांसि
 सर्वा ता यम आहिता। अहरहर्नयमानो गामश्वं पुरुषं जगत्।
 वैवस्वतो न तृप्यति पञ्चभिर्मानवैर्यमः। वैवस्वते विविच्यन्ते यमे
 राज्ञि ते जनाः। ये चेह सत्येनेच्छन्ते य उ चानृतवादिनः। ते
 राजन्निह विविच्यन्तेऽथा यन्ति त्वामुप। देवाश्च ये नमस्यन्ति
 ब्राह्मणाश्चापचित्यन्ति। यस्मिन्वृक्षे सुपलाशे देवैः सम्पिबन्ते यमः।
 अत्रा नो विश्वपतिः पिता पुराणा अनुवेनति॥१३॥

पृथिकृद्भ्यो विजानतेऽनु वेनति॥ [५]

वैश्वानरे हविरिदं जुहोमि साहस्रमुत्सः शतधारमेतम्।
 तस्मिन्नेष पितरं पितामहं प्रपितामहं बिभरत्पिन्वमाने।
 द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः।
 तृतीयं योनिमनु सञ्चरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः। इमं
 समुद्रं शतधारमुत्संव्यच्यमानं भुवनस्य मध्यै। घृतं दुहानामदितिं
 जनायाग्रे मा हिंसीः परमे व्योमन्। अपेत वीत वि च सर्पतातो
 येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः। अहोभिरद्विरक्तुभिर्व्यक्तं यमो
 ददात्ववसानमस्मै। सवितैतानि शरीराणि पृथिव्यै मातुरुपस्थ
 आदधे। तेभिर्युज्यन्तामघ्नियाः॥१४॥

शुनं वाहाः शुनं नाराः शुनं कृषतु लाङ्गलम्। शुनं वरत्रा
 बध्यन्ताः शुनमष्टामुदिङ्गय शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम्।
 शुनासीराविमां वाचं यद्विवि चक्रथुः पयः। तेनेमामुप सिञ्चतम्।

सीते वन्दांमहे त्वाऽर्वाचीं सुभगे भव। यथा नः सुभगा संसि यथा
नः सुफला संसि। सवितैतानि शरीराणि पृथिव्यै मातुरुपस्थ
आदधे। तेभिरदिते शं भव। विमुच्यध्वमघ्निया देवयाना अतारिष्म
तमसस्पा रमस्य। ज्योतिरापाम सुवरगन्म॥१५॥

प्र वाता वान्ति पतयन्ति विद्युत् उदोषधीर्जिहते पिन्वते सुवः।
इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत्पर्जन्यः पृथिवीं रेतसाऽवति।
यथा यमाय हार्म्यमवपन्पञ्च मानवाः। एवं वपामि हार्म्यं यथासाम
जीवलोके भूरयः। चितः स्थ परिचित ऊर्ध्वचितः श्रयध्वं पितरो
देवता। प्रजापतिर्वः सादयतु तया देवतया। आप्यायस्व सन्ते॥१६॥
अघ्निया अंगम् सप्त च॥ [६]

उत्ते तन्नोमि पृथिवीं त्वत्परीमं लोकं निदधन्मो अहं रिषम्।
एतां स्थूणां पितरो धारयन्तु तेऽत्रा यमः सादनात्ते मिनोतु।
उपसर्प मातरं भूमिमेतामुरुव्यचंसं पृथिवीं सुशेवाम्। ऊर्णम्रदा
युवतिर्दक्षिणावत्येषा त्वा पातु निर्ऋत्या उपस्थै। उद्धश्चस्व पृथिवि
मा विबाधिथाः सूपायनास्मै भव सूपवश्चना। माता पुत्रं यथा
सिचाभ्यैनं भूमि वृणु। उद्धश्चमाना पृथिवी हि तिष्ठसि सहस्रं मित
उप हि श्रयन्ताम्। ते गृहासो मधुश्चुतो विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र।
एणीर्धाना हरिणी रर्जुनीः सन्तु धेनवः। तिलवत्सा ऊर्जमस्मै दुहाना
विश्वाहा सन्त्वनपस्फुरन्तीः॥१७॥

एषा ते यमसादने स्वधा निर्धीयते गृहे। अक्षितिर्नाम ते

असौ। इदं पितृभ्यः प्रभरेम बर्हिर्देवेभ्यो जीवन्त उत्तरं भरेम।
 तत्त्वमारोहासो मेघ्यो भवं यमेन त्वं यम्या संविदानः। मा त्वा वृक्षौ
 सम्बाधिष्ठा मा माता पृथिवि त्वम्। पितृन् हि यत्र गच्छास्येधांसं
 यमराज्ये। मा त्वा वृक्षौ सम्बाधेधां मा माता पृथिवी मही।
 वैवस्वतः हि गच्छासि यमराज्ये विराजसि। नळं प्लवमारोहेतं
 नळेन पथोऽन्विहि। स त्वं नळप्लवो भूत्वा सन्तरं प्रतरोत्तरं॥१८॥

सवितैतानि शरीराणि पृथिव्यै मातुरुपस्थ आदधे। तेभ्यः
 पृथिवि शं भव। षड्भोता सूर्यं ते चक्षुर्गच्छतु वातमात्मा द्यां च
 गच्छं पृथिवीं च धर्मणा। अपो वां गच्छ यदि तत्र ते हितमोषधीषु
 प्रतितिष्ठा शरीरैः। परं मृत्यो अनुपरेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो
 देवयानात्। चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजाः रीरिषो
 मोत वीरान्। शं वातः शः हि ते घृणिः शमु ते सन्त्वोषधीः।
 कल्पन्तां मे दिशः शग्माः। पृथिव्यास्त्वा लोके सादयाम्यमुष्य
 शर्मासि पितरो देवता। प्रजापतिस्त्वा सादयतु तया देवतया।
 अन्तरिक्षस्य त्वा दिवस्त्वा दिशां त्वा नाकस्य त्वा पृष्ठे ब्रध्नस्य
 त्वा विष्टपे सादयाम्यमुष्य शर्मासि पितरो देवता। प्रजापतिस्त्वा
 सादयतु तया देवतया॥१९॥

अपूपवान्मृतवाःश्चरुरेह सीदतूत्तभ्रुवन् पृथिवीं द्यामुतोपरि।
 योनिःकृतः पथिकृतः सपर्यत ये देवानां घृतभांगा इह स्थ। एषा

ते॑ यम॒साद॑ने स्व॒धा नि॒धी॑यते गृहे॑ऽसौ। दशा॑क्षरा॒ ता॒ रक्ष॑स्व
तां गो॑पायस्व॒ तां ते॒ परि॑ददामि॒ तस्यां॑ त्वा॒ मा द॑भन्पि॒तरो॑
देवता॑। प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु॒ तया॑ देवत॑या। अपूपवा॑ञ्छृतवा॑न्
क्षीरवा॑न् दधिवा॑न् मधु॑मा॒श्चरु॑रेह सी॑दतू॒त्तभ्रु॑वन् पृथि॑वीं द्यामु॒तोपरि॑।
योनि॑कृतः पथि॑कृतः सपर्य॑त॒ ये दे॒वाना॑ र॒ श्रुत॑भा॒गाः क्षी॒रभा॑गा
दधि॑भा॒गा मधु॑भा॒गा इ॒ह स्थ। ए॒षा ते॑ यम॒साद॑ने स्व॒धा नि॒धी॑यते
गृहे॑ऽसौ। श॒ताक्ष॑रा स॒हस्रा॑क्षरा॒ऽयुता॑क्षरा॒ऽच्युता॑क्षरा॒ ता॒ रक्ष॑स्व
तां गो॑पायस्व॒ तां ते॒ परि॑ददामि॒ तस्यां॑ त्वा॒ मा द॑भन्पि॒तरो॑ देवता॑।
प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु॒ तया॑ देवत॑या॥ २०॥

अन॑पस्फुरन्तीरु॒त्तर दे॒वत॑या द्वे च॑॥ [७]

ए॒तास्ते॑ स्व॒धा अ॒मृताः॑ करोमि॒ यास्ते॑ धा॒नाः प॑रि॒किरा॒म्यत्र॑।
तास्ते॑ य॒मः पि॒तृभिः॑ संवि॒दानो॑ऽत्र धे॒नूः का॑म॒दुघाः॑ करोतु।
त्वा॒मर्जु॑नौष॒धीनां॑ पयो॑ ब्र॒ह्माण॑ इ॒द्विदुः॑। तासां॑ त्वा॒ मध्या॑दाद॒दे
च॒रुभ्यो॑ अपि॑धातवे। दूर्वा॑णा॒ स्त॒म्बमा॑हर॒तां प्रि॒यत॑मां म॒म।
इ॒मां दि॒शं म॒नुष्या॑णां भूयि॑ष्ठानु॒ वि रो॑हतु। काशा॑ना॒ स्त॒म्बमा॑हर॒
रक्ष॑सामप॒हत्यै। य ए॒तस्यै॑ दि॒शः प॒राभ॑वन्नघा॒यवो॑ यथा॒
तेना॑र्भवा॒न्पुनः॑। दूर्वा॑णा॒ स्त॒म्बमा॑हर॒ पितॄ॑णामोष॒धीं प्रि॒याम्।
अ॒न्वस्यै॑ मूलं जीवा॒दनु॑ काण्ड॒मथो॑ फलम्॥ २१॥

लो॒कं पृ॒ण ता अ॑स्य॒ सूद॑दोहसः। शं वा॒तः श॒ हि ते॒
घृ॒णिः श॒मु ते स॒न्त्वोष॑धीः। कल्प॑न्तां ते॒ दि॒शः सर्वाः॑। इ॒दमे॒व

मेतोऽपरा॒मार्ति॑माराम॒ काश्च॑न। तथा॒ तद॑श्चि॒भ्यां कृतं॑ मि॒त्रेण॑
वरु॑णेन च। वरु॑णो वा॒रया॑दिदं दे॒वो वन॑स्पतिः। आ॒र्त्ये नि॒र्ऋत्ये॑
द्वेषा॑च्च वन॒स्पतिः॑। वि॒धृति॑रसि वि॒धारया॑स्मद॒घा द्वेषा॑सि श॒मि
श॒मया॑स्मद॒घा द्वेषा॑सि य॒व य॒वया॑स्मद॒घा द्वेषा॑सि। पृ॒थि॒वीं
गच्छा॑न्तरि॒क्षं गच्छ॑ दि॒वं गच्छ॑ दि॒शो गच्छ॑ सु॒वर्ग॑च्छ सु॒वर्ग॑च्छ
दि॒शो गच्छ॑ दि॒वं गच्छा॑न्तरि॒क्षं गच्छ॑ पृ॒थि॒वीं गच्छा॑ऽऽपो वा
गच्छ॑ यदि॒ तत्र॑ ते हि॒तमोष॑धीषु प्र॒ति॒ति॒ष्ठा शरी॑रैः। अ॒श्मन्व॑ती
रेवती॒र्यद्वे॑ दे॒वस्य॑ स॒वितुः॑ प॒वित्रं॑ या रा॒ष्ट्रात्प॒न्नादु॒द्वयं॑ तम॑स॒स्परि॑
धा॒ता पु॑नातु॥ २२॥

फलं पुनातु॥

[८]

आ रो॑हताऽऽयु॑र्ज॒रसं॑ गृ॒णा॒ना अ॑नुपूर्वं यत॑माना यति॒ष्टा।
इ॒ह त्वष्टा॑ सु॒जनि॑मा सु॒रत्नो॑ दी॒र्घमायुः॑ करतु जी॒वसे॑ वः।
यथाऽह॑न्यनुपूर्वं भव॑न्ति यथ॑र्त॒वं ऋ॒तुभि॑र्यन्ति क्लृ॒प्ताः। यथा॒ न
पूर्व॑मपरो जहा॑त्ये॒वा धा॑त॒रायू॑षि कल्प॑यैषाम्। न हि॑ ते अ॒ग्ने
त॒नुवै॑ क॒रं च॒कार॑ म॒र्त्यः। क॒पिर्ब॑भस्ति॒ तेज॑नं पुन॑र्ज॒रायु॑ गौ॒रि॒वा।
अप॑ नः शोशु॑चद॒घम॑ग्ने शुशु॑ध्या र॒यिम्। अप॑ नः शोशु॑चद॒घं मृ॒त्यवे॑
स्वाहा॑। अ॒न॒ङ्वाह॑म॒न्वार॑भामहे स्व॒स्तये॑। स न॒ इन्द्र॑ इव दे॒वेभ्यो॑
वहिः॑ स॒म्पार॑णो भव॥ २३॥

इ॒मे जी॒वा वि॑ मृ॒तैराव॑वर्ति॒न्नभू॑द्भ्रा दे॒वहू॑तिं नो अ॒द्या।
प्रा॒ञ्जो॒गामा॑नृ॒तये॑ हसा॒य द्रा॒घी॒य आ॒युः प्र॑त॒रां दधा॑नाः। मृ॒त्योः प॒दं

योपयन्तो यदैम द्राघीय आयुः प्रतरां दधानाः। आप्यायमानाः
 प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवथ यज्ञियासः। इमं जीवेभ्यः
 परिधिं दधामि मा नोऽनुगादपरो अर्धमेतम्। शतं जीवन्तु
 शरदः पुरुचीस्तिरो मृत्युं दद्वहे पर्वतेन। इमा नारीरविधुवाः
 सुपत्नीराञ्जनेन सर्पिषा सम्मृशन्ताम्। अनुश्रवो अनमीवाः
 सुशेवा आरोहन्तु जनयो योनिमग्रे। यदाञ्जनं त्रैककुदं जातं
 हिमवतस्परि। तेनामृतस्य मूलेनारातीर्जम्भयामसि। यथा
 त्वमुद्भिन्नथस्योषधे पृथिव्या अधि। एवमिम उद्भिन्दन्तु कीर्त्या
 यशसा ब्रह्मवर्चसेन। अजोऽस्यजास्मदघा द्वेषांसि यवोऽसि
 यवयास्मदघा द्वेषांसि॥२४॥

भव जम्भयामसि त्रीणि च॥ [९]

अपं नः शोशुचदघमग्रे शुशुध्या रयिम्। अपं नः
 शोशुचदघम्। सुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च यजामहे। अपं नः
 शोशुचदघम्। प्रयद्वन्दिष्ठ एषां प्रास्माकांसश्च सूरयः। अपं नः
 शोशुचदघम्। प्रयदग्रेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति सूरयः। अपं नः
 शोशुचदघम्। प्रयत्ते अग्रे सूरयो जायेमहि प्र ते वयम्। अपं नः
 शोशुचदघम्॥२५॥

त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि। अपं नः
 शोशुचदघम्। द्विषो नो विश्वतोमुखाऽति नावेवं पारया। अपं नः
 शोशुचदघम्। स नः सिन्धुमिव नावयाति पर्षा स्वस्तये। अपं नः

शोशुचदधम्। आपः प्रवृणादिव यतीरपास्मथ्स्यन्दतामधम्। अपं नः शोशुचदधम्। उद्धनादुदकानीवापास्मथ्स्यन्दतामधम्। अपं नः शोशुचदधम्। आनन्दाय प्रमोदाय पुनरागाः स्वान्गृहान्। अपं नः शोशुचदधम्। न वै तत्र प्रमीयते गौरश्वः पुरुषः पशुः। यत्रेदं ब्रह्म क्रियते परिधिर्जीवनायकमपं नः शोशुचदधम्॥२६॥

अधमघं चत्वारि च॥ [१०]

अपश्याम युवतिमाचरन्तीं मृताय जीवां परिणीयमानाम्। अन्धेन या तमसा प्रावृताऽसि प्राचीमवाचीमवयन्नरिष्ट्यै। मयैतां माऽस्तां भ्रियमाणा देवी सती पितृलोकं यदैषि। विश्ववारा नभसा संव्ययन्त्युभौ नो लोकौ पयसाऽऽवृणीहि। रयिष्ठामग्निं मधुमन्तमूर्मिणमूर्जः सन्तं त्वा पयसोप सःसदेम। सः रय्या समु वर्चसा सचस्वा नः स्वस्तये। ये जीवा ये च मृता ये जाता ये च जन्त्याः। तेभ्यो घृतस्य धारयितुं मधुधारा व्युन्दती। माता रुद्राणां दुहिता वसूनाः स्वसाऽऽदित्यानाममृतस्य नाभिः। प्रणुवोचं चिकितुषे जनाय मागामनागामदितिं वधिष्ट। पिबतूदकं तृणान्यत्तु। ओमुथ्सृजत॥२७॥

वधिष्ट द्वे च॥ [११]

सन्त्वां सिञ्चामि यजुषां प्रजामायुर्धनं च॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

सुमङ्गलीरियं वधूरिमां संमेत पश्यत। सौभाग्यमस्यै

दत्त्वायाथास्तं वि परेतन। इमां त्वमिन्द्र मीढ्वः सुपुत्रां सुभगां
 कुरु। दशास्यां पुत्राना धेहि पतिमेकादशं कृधि॥ आवहन्ती
 वितन्वाना। कुर्वाणा चीरमात्मनः। वासांसि मम गावश्च।
 अन्नपाने च सर्वदा। ततो मे श्रियमावह।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

